

6 januari 2019

voorganger Jasja Nottelman

Jesaja 60:1-6
Matteüs 2: 1-12

Het nieuwe jaar is begonnen.

Het oude jaar is afgerond. De een is blij dat het oude jaar afgesloten kon worden. De ander is wat weemoedig, goede herinneringen komen naar boven, mensen worden gemist.

U heeft, jullie hebben misschien goede voornemens bedacht?
In het diepst van je hart, ergens verborgen, onuitgesproken of juist met bravoure gebracht, zodat je in de loop van het jaar gaat denken, waarom heb ik me dit ooit voorgenomen...?

Het is toch een moment, van het oude naar het nieuwe jaar, al wordt dat door elk mens heel verschillend beleefd.

In de kerk zijn we het nieuwe jaar met de Adventtijd begonnen,
het was al begonnen, zag je het niet?
Het licht is in de wereld gekomen,
het kind is geboren
engelen zongen ervan: vrede op aarde voor de mensen van wie God houdt!

Maar direct komt het op spanning te staan.

Vandaag lezen we dat al meteen in het tweede hoofdstuk van de evangelist Matteüs.
Het goede nieuws van het kind dat is geboren valt niet overal in goede aarde. Meteen is er argwaan en dreiging.

Je kunt je bijna geen grotere tegenstelling bedenken:

de angstige Herodes, vastgeklemd in zijn eigen ideeën en opvattingen
en de wijze mannen die op zoek gaan, gedreven door iets nieuws, iets anders.

Herodes, die zijn naam gevestigd heeft als oppermachthebber, die nietsontziend zijn positie wil behouden. Hij heeft zelfs zijn bloedeigen zoons laten doden, omdat hij vreesde dat zij hem van de troon zouden stoten.

De machtige, autoritaire Herodes tegenover de wijze mannen, die een ster hebben gezien, de aanwijzing dat er een bijzonder kind moet zijn geboren, een koning.
Die dat zo bijzonder vonden dat ze er dagen voor gaan reizen, geïnspireerd door de gedachte dat er iets nieuws gaat beginnen, dat het al is begonnen.

Het massieve, vastzittende, beangstigende van de nietsontziende macht
en de lichte, nieuwsgierige, met verbeeldingskracht geladen zoektocht.

Het kost niet veel moeite om enige analogie met onze tijd te vinden.

Denk bijvoorbeeld aan de reacties op de komst van vluchtelingen, van de 'vreemde ander'.

Aan de ene kant is er een groot 'Nee', geladen met geweld, met bescherming van eigen positie en eigen gelijk.

En aan de andere kant een warm onthaal, uitwisseling van ervaringen, van verhalen, van samen eten en vieren. Het kerkasiel in Den Haag in de Bethel is daar een van de grote voorbeelden van.

Angst voor de bedreiging van je eigen positie, teruggrijpend op hoe het vroeger was, hoe je het zou willen behouden omdat je anders niet weet wat je te wachten staat. Bang dat alles slechter wordt, vooral voor jezelf en je naaste omgeving.

Die angst tegenover openheid naar de toekomst, openheid naar nieuwe mensen, nieuwe ervaringen waarvan je ook niet weet wat het allemaal gaat brengen, maar dat je open en nieuwsgierig wilt aangaan.

Een grote tegenstelling, waarbij je, als je eerlijk bent, je in je leven beide posities waarschijnlijk goed kent. (Ik wel tenminste)

Want angst is een slechte raadgever, dat weten we allemaal best, maar dat wil niet zeggen dat je daar zelf nooit last van hebt.

Misschien niet meteen zo verbonden met nietsontziende macht, maar wel verbonden met behoud van je positie, behoud van dat wat jou bescherming biedt, een bepaalde zekerheid waardoor je je kunt handhaven in het leven.

Je ziet het voor je: de mannen die op weg gaan.

In het evangelie staat niet met hoeveel ze zijn, maar in de geschiedenis zijn het er drie geworden, naar aanleiding van het aantal geschenken dat ze meebrachten.

In de loop van de geschiedenis zijn er allerlei verhalen ontstaan over deze wijzen of magiërs. En zo hebben deze wijzen elk een eigen karakter gekregen:

In de westerse traditie kennen we Caspar, een jonge zwarte man uit Afrika met wierook als geschenk. Dan is er Melchior, een man van rond de veertig, uit Europa, met het goud. En als laatste Balthasar, een zestigjarige man uit Azië die met mirre komt. Ze vertegenwoordigen de drie toen bekende werelddelen. En hun namen stammen uit de Middeleeuwen.

De namen hebben elk een betekenis

- Melchior betekent 'koning van zijn stad' of 'de koning (dat is God) is licht'. Verbeelding dus van de koning.
- Balthazar betekent 'God beschermt'. Hij vertegenwoordigt het priesterlijke. Balthasar gaf Jezus mirre, waar je mee zalft. Het staat symbool voor het lijden en sterven van Jezus.
- Caspar betekent 'schatbewaarder'. Met zijn wierook laat hij het aspect zien van het magiër zijn.

De beelden van de komst van de wijzen uit het oosten die hiervoor een inspiratiebron zijn geweest kunnen we teruglezen in de profeet Jesaja, wanneer het er over gaat dat 'de schatten van de zee je zullen toevallen, de rijkdom van vreemde volken zullen in je in de schoot vallen'. Jesaja spreekt over een vloed van kamelen onder andere uit Seba, die beladen zullen zijn met wierook en goud.

Maar het verhaal in het evangelie maakt zich daarover allemaal niet druk. Geen namen, geen achtergrond. Het gaat hier duidelijk over de verhouding van de wijzen met Koning Herodes.

De wijze mannen melden zich nietsvermoedend bij koning Herodes, hij zal wel weten waar de nieuwgeborene koning te vinden is.

Herodes slaat de schrik om het hart, hij voelt zich meteen bedreigd. En het wordt nogmaals bevestigd door de schriftgeleerden om hem heen, uit zijn eigen kring. Die weten vanuit de Schrift, uit de profetie van Micha dat in Bethlehem in Judea de leider van Israel geboren zal worden, de leider die als een herder voor zijn schapen zal zorgen. Dat beeld van de leider die als herder voor zijn schapen zorgt is op zich al een flink kritiekpunt voor Herodes die als leider bepaald niet als een herder voor zijn schapen zorgt.

De mannen zijn op weg gegaan, ze zijn een mooi voorbeeld voor ons: gedreven door nieuwgierigheid, niet bang voor het onbekende. Wel verstandig zijn ze, want als ze in een droom gewaarschuwd worden om niet meer langs Herodes te gaan op de terugweg, doen ze dat niet. Dan moeten ze toch wel ergens geweten hebben dat het teruggaan naar Herodes alleen maar ellende kan brengen.

Ze zijn gegaan en hebben het kind gevonden.
Er staat niets over wat ze daar ervaren hebben.
Was het overweldigend, wat heeft het hen gedaan? Heeft het hen geïnspireerd om hun leven verder vorm te geven?
Gingen ze wellicht daarom ook via een andere weg terug? Als beeld van dat je je reis als nieuw mens weer vervolgt. Opgeladen, helder en verfrist, om een nieuwe weg te gaan.

De zoektocht heeft hen iets opgeleverd, ze hebben het er op gewaagd.
Het is een mooi beeld, die zoektocht, al is het soms lastig als je je vast voelt zitten of niet vooruit te branden bent.
Als je angst voor het onbekende je in de greep houdt of als je bang bent al het vertrouwde los te moeten laten.

Wat ik zelf leer van dit verhaal is: ga niet alleen, deze mensen gingen ook niet alleen. Ze hebben elkaar vast bijgestaan tijdens de lange reis. Elkaar bemoedigd, af en toe een zetje gegeven. Ze hebben verhalen verteld en naar elkaars verhalen geluisterd bij het kampvuur 's avonds, na urenlang reizen. Zo verschillend als ze zijn, in leeftijd, in achtergrond, in levenservaring.

En samen vierden ze het feest van de geboorte van het kind, dat vol van belofte is. Ze hebben gezien dat dit kind van licht een belofte is voor de toekomst.
Het heeft hen op nieuwe wegen gezet.

Sytze de Vries maakte een ballade over de tocht van de Wijzen:

Ballade van de wijzen

Zij lazen de loop van de sterren
als lot van het aardse bestaan,
de wijzen die mensen beduiden
waarlangs zij hun weg moesten gaan.

Toen is hun, gezeten in 't duister,
een stralende ster opgegaan.
Zijn licht wekte al hun verlangen
hun paden te buiten te gaan.

Hun wereld werd opengebrouwen;

de ster bleef bij t' oude niet staan.
Zijn hemelse licht bracht hun leven
voorgoed in een andere baan.

De wijzen, zij reisden vol vragen
naar teken en taal in de nacht.
Voorbij aan bestaande paleizen
heeft toen deze ster hen gebracht.

Zo lopen de wegen op aarde
niet dood in de duisternis,
sinds zij nieuwe wijsheid vergaarden
in 't broodhuis dat Bethlehem is.

De paden, gebaad en betreden,
die hebben zij voortaan gekruist.
Ze gingen langs andere wegen
en brachten het licht mee naar huis.

Een ster die ons nieuw doet geloven,
een glimlach van God in de nacht!
Wij komen ons lot weer te boven:
hij wijst ons de weg naar de dag!

SdV

Een weg ten leven zijn ze gegaan, deze wijzen,
dat die belofte van een goed leven voor iedereen, in liefde, recht en vrede waar moge
worden.

Amen